

MƏDƏNİYYƏT

HƏ, doğru anladınız, qələbə. Özü də inamlı. Amma bir az da kədərli. Niyətini qalibin özündən də soruşdum. Düzü, cavabı məni qane etmədi. Niyə? Çünki adamın dərd sevgisi bir az xətalı məsələdir. Odur ki, söhbətimizdə bunu sizin üçün, elə özüm üçün də çözməyə çalışdım. Anladığımı qədərli ilə onun həyatla olan hesab-kitab işlərində heç vaxt nisbi sakitlik olmur. Yeddində də, yetmişində də onun öz ağrısı var. Ətrafına gülüş borcu olduğunu hesab etsə də... Beləliklə, həmsöhbətimiz 70 illik yubileyini pandemiya da əridən, teatr üçün daim darıxan, özünü səhnənin sağalmaz xəstəsi sayan sadiq aktyor, Xalq artisti Cəfər Namiq Kamaldır.

“Mənim rola məhəbbətim olmasa, yaranmasa, nə etsələr də, onu ifa etmərəm”

CƏFƏR NAMIQ KAMAL: “TEATR KOLLEKTİV SƏNƏTDİR, GƏRƏK HAMI OYNASIN, ÖZÜ DƏ BİR-BİRİ İLƏ”

– Necəsiniz, Cəfər müəllim? Bayaقدan dünya insanının əsas müzakirə mövzuna çevrilən koronavirusdan danışırıq. Davamlı yaradıcılıq prosesində olan adam kimi sizin də bu çağırılmamış qonağa sözlünüz olar...

– Belə insafsız qonağa sözlümü etirazla – susaraq bildirirəm. Bəlkə onda çıxıb gedə. Zərəfat bir yana, ağır dönmə oldu. Vallah, teatr əhli zətan teatr epidemiyasında idi. Kiçik yaşlarımızdan yoluxduğumuz bu virusdan sağalmağ bilmirik də. Bir yandan da bu “təcili məxluq” gəldi.

– Hansı daha təhlükəlidir: teatr, yoxsa koronavirus?

– Teatr epidemiyası (gültür). Çünki koronavirus nə vaxtsa – uzağı 1-2 ilə qurtaracaq. Amma teatr epidemiyasına, belə deyim də, kiçik yaşlardan yoluxursan və elə sağalmadan da o yana gedirsən. Onu da deyim ki, son 20 ildə məzuniyyətimin əsas hissəsini əla şəraitdə – Yessentukidə keçirmişəm. Rəhətə dincəlir, gündəlik problemlərdən uzaqlaşır. Amma uzağı 10 gündən sonra teatr üçün darıxıram. Nə bilim, vallah, bura düşən çxa bilirik də.

– Adətən teatrdə çalışan adamlar deyir: teatr bir bataqlıqdır, girdinsə çıxıb bilmirsiniz. Nə qədər haqlı olduqlarını siz daha yaxşı bilirsiniz.

– Bataqlığa girən boğulur, ölür, burada isə batmırsan, nəfəs alırsan. Hə, bataqlıq deyənərlə ondan zövq almayanlar, çapalayıb çıxıb bilməyənlərdir. Yangısı olmayan, özünü ifadə edə bilməyən, sevgisini də oynayan adamlardır. Bax, onlar ömrünü təbə keçirənlərdir. Odur ki, teatri təcili tərk etməli, qaçmalıdırlar. Qısa ömür yaşayırsınız, gedib başqa işlə məşğul olursunuz. Ən böyük istedad bacardığını tapmaq və özünü realizə etməkdir. Elə adam var hansısa sahədə çalışır, amma yarı-canı başqa sahədə, başqasının yerindədir.

– Cəfər müəllim, aktyorun potensialını birinci rejissor duyur, yoxsa aktyor özü?

– Birincisi, rejissorun böyüklüyü və istedadıdır ki, sənə o keyfiyyəti, göstərmədiyin oyun tərzini görə bilsin. O, əli rejissorudur. Əlbəttə, aktyor canlı adamdır, hiss edir ki, o, bu işin öhdəsindən gələ bilər, ya yox. Bu mənə istər əvvəllər çalışdığım Gənc Tamaşaçılar Teatrında, istərsə də burda – Akademik Milli Dram Teatrında rol verildə ilk olaraq döndüb özümə baxmışam. Əgər təzə söz deyib bilməyəcəyəmsə, maraqsız personajdırsa, işləmək, “qazıntı”lar aparmaq üçün materialı yoxdursa, o rədd edilmişdir. Bilirəm, 3 ay bir obraz üstündə məşq edirsən. Bax o zamana yazığın gəlməli və nə etdiyimi ayırd etməlisən: hansısa obrazı yaratmağa, yeni insan dünyaya gətirməyə gedirsən, yoxsa natamam hədəfə çatmışam. Qarşınımdakı Çox vaxt “mən oynadığım rol” deyirlər. Oynamaq nədir? Bu dominodur bəyənəm? Deməli, o adam elə oynayırdı. Aktyor oynamamalı,

həyatda olmayan, təxəyyüldən gələn insanı yaratmalıdır.

– Deməli, insanımı da sevərkə yaratmalısan. Məni, yoxsa müsbət qəhrəmanlarla rahat yola gedirsiniz?

– Əlbəttə, mənim rola məhəbbət olmasa, yaranmasa, nə etsələr də, onu ifa etməzəm. Gərək o insanın daxilinə varasan, ona inanasan ki, inandırasan. Aktyora insan mühəndisi deyirlər. Bu elə-bəlo söz deyil. Aktyor hər yaşda, hər ağılda, hər formada insan yaradır. Onun nazı ilə oynamaq, dərdini çəkmək, sevincinə bəllənmək... Ona görə daim demişəm ki, bizim sənət ömrü qısaltdan sənətdir. Camaat öz dərdini çəkmə bilər, aktyor bir ayda 12 adamın azarına tutulur. Biz axı dəmirdən deyilik.

– Obraz girmək məsələsinin özünü üçün bu cür analiz etməlisiniz?

– Bəs necə. Sən o obraza girməsən, səhnədə elədən-bələ nə qədər gətsən də, tamaşaçı sənə baxmayacaq. Cəfərdi baxsa da, ya əsməyəcək, ya mürgüləyəcək, ya da darıxdığından durub gedəcək. Ona görə də gərək onu öz halına inandırasan, təsirləndirəsən. Hisslərini çatdırasan. Təbii ki, söhbət haqqı oyun nümayişindən gedir.

– Hər obrazınızda sizdən bir işartı varmı?

– Mütləq. Yoxsa dəliyəm hər dəfə bir adama qoşulur? Baxan bilməlidir ki, səhnədəki adam obrazının dostudur, yoxsa düşməni.

– Teatrlarda qalmaqallar çox olur. Sizin adınız belə hadisələrlə bağlı heç hallanmayıb...

– Heç kəsin ayağına daş vurmamışam, kimsəyə arxasınca danışmamışam, pislilik də etməmişəm. Başımı aşağı salıb öz işimlə məşğul olmuşam. Elə işlərdə olum olmas. Başqa adamam e. Qarşınımdakı anlamağa çalışıram. Dərdimi duyuram. AXI, hamımızın içində yatan böyük dərd var. Mən də həmin həyatda, həm də səhnədə dərdli adamları xoşlayıram, onlara rahat yola gedirəm.

– Qorubadır, həyatda olduqca şən adam bənzəyirsiniz...

– Görüntü çox vaxt aldadır. Həm də dərdli

dsiz adam var ki? Qəhrəmanların kimi. Üzləri gülür, amma ürəkləri ağılır. Başqa cür ola da bilməz.

– Bayaقدan qəhrəmanlarınızdan danışırıq, gözləriniz dolur, kövrəliirsiniz...

– Çətindir, zaman keçdikcə qəhrəmanların səhnədə sənə qoşulub ev-əşiyinə köçür, həyat-bacanda dolayı, bəzən də xirtdəyinə yapışıq.

– Deyəsən, amplya məsələsinin məqamıdır. Ümumən “amplua” sözü ilə aranız necədir?

– Bu sözlə qəti razi deyiləm. Aktyor insan mühəndisidir, o, hər cür obrazı yaradır, hər xarakteri daşıya biləcək. Normal aktyor, işinin səhəri mütləq çərçivəsiz olmalıdır. Qoy aktyor özünü ifadə eləsin, özünə baxsın.

– Bayaقدan söhbət edirik, ara-sıra xatirələrinizi bölüşürsünüz. Ətrafınız seyrəldikcə hansı hisslər hakim olur? Təklifi çəkilirsiniz ki?

– Nə yaman yerdə haqladım məni. Çətindir də sözdür? Adamın nəfəsi kəsilir. O tərəf-müqabilərlə ki işəyirdim artıq yoxdur. İndi adama səhnə də qorub gəlir. İllərlə bir səhnəni bölüşdüyün, improvizlərinə göydə tutduğun, nə dediyini qurumdan anlamadığın adamlar əzəldiçə qalırın təklif adlı quyuda. Teatr kollektiv sənətdir, gərək hamı oynasın, özü də bir-biri ilə.

– Qardaşınız, Xalq artisti İlham Namiq Kamal yubiley ilində Don Kixot oldu. Sizin bənəfs tamaşanız hansı olacaqdı, ürayınızdan nə keçirdi?

– Açıq, indi heç nə. Elə vəziyyət düşdü ki, yubiley də yaddan çıxdı. Yəqin bu da mənim baxtımdaydı. Amma yox e, nə vaxtsa mütləq oynayacam, gərək urayımday qalmsın.

– Maraqlıdır, 70 yaşlı kədərli adamın arzulu olduğu obraz hansıdır?

– Hacı Qara. Yubileyimdə onu oynamaq istəyirdim. Amma hamının oynadığını yox, Axundzadənin göstərdiyini.

– Hacı Qara məsələsində haqlısınız. Yazıq kişini simic profilindən çıxara bilmirik hələ də.

– Ay sağ ol, bax onu deyirdim də. Bu yazıq ticarət adamıdır və o, hesabı ilə iflas olacaq. Bunun gülməli nəyi var ki? Yazıq dramatik haldadı. Oradakı komizmi başqa planda vermək lazımdı ki, tamaşaçı da söhbətindən nədəndiğiyini bilsin. Umuman, burda çox işlər var. Axundzadə dahidi, bənzərsizdi və onun tipolirnin hamısı o qədər dərdindir ki, onları məhdudlaşdırmaq olmaz.

– Aktyorların yaman rol nisgilləri də olur.

– Mənim elə də dərin həsrətim yoxdur, gükür, istədiyim rolları oynamışam. Qalib təkcə Xlestakov. Amma oynanılanlar kimi yox, özüm kimi ifa edərdim. Ona Qoqolun “Müfəttiş”i kimi baxardım. Yaradardım e o obrazı...

– Bu səhnədə son olaraq hansı tamaşada oynamısınız?

– “Dəli yığıncağı”nda və “Yaşar”da.

– “Dəli yığıncağı” bir neçə teatrdə səhnəyə qoyuldu. Hənsini bəyəndiniz? Ümumən, teatrlar arasında zəif əlaqəyə görə soruşuram, digər teatrlara gedirsiniz?

– Başqalarını deyə bilmərəm, mən gedirəm. Bizim “Dəli yığıncağı” daha təsirli və maraqlı idi. Ən azı inandırdı idi. Özüm oynadığıma görə demirəm. Tamaşa tutumlu idi. Yaxşı olmasaydı, tamaşaçı gəlməzdi, baxmazdı, alqışlamazdı.

– Tamaşaçı demişkən, onlar necədir: tələbkər, amansız, yoxsa biganə?

– Tamaşaçı eyni deyil. Zəldə 5-10 nəfər sənəti duyan, ona qiymət qoyan insan varsa, bədsir. Teatr yaxşı tamaşa versə, tamaşaçı ondan qaçmayacaq, gəlib yenə baxacaq. Gərək elə oynayasın, elə tamaşa qoyasın ki, o 5-10 nəfərin surası genişlənsin, çoxalsın.

– Bayaq “oyunumun alınmayacağı”ni hiss etdiyim roldan əsaslıqla imtina edirik” dediniz. Bu halda rejissorların “narahət aktyor” siyahısına düşməkdən çəkinirsiniz ki?

– Məntiqi ilə əsaslandırırım axı. Həmcinin rejissor üçün də belə yaxşıdır.

– Gələk yubiley tematikasına: 70-dən neçə hesab irəlilədiniz?

– Yenə yadıma saldım (gültür). Doğrudan, heç 70 kimi hiss etməmişəm. Elə bil çəşabir, vallah, rəqəm səhvi olub. Haradan gəlib çıxdılar 70-a?

– Zaman tez keçdi?

– Keçdi yox e, uçdu. Elə bil dünən bura gəlmişəm. Gənc Tamaşaçılar Teatrında ki arzulardolu Cəfər sanki elə o yaşdadı. Bilirəm, işə başın qarışanda zaman çox tez keçir. Bax, bu 4-5 ay mənə il kimi gəldi. Çox darıxdım. Heyf deyil, səhər məşq, gümrəta çəkiliş, axşam da tamaşa. İnan ki, o qaq-qovda heç yorulmursan da. Amma bu bekarlıqdan avara məşğuliyət yoxmuş.

– Bayaقدan qəhrəmanlarınızdan, onlara qatdıqlarınızdan həvəsle danışırıq. Həyatda elə sarkazmla baxmalıyıq, yoxsa olduğu kimi qəbul etməliyik?

– Olduğu kimi qəbul etməliyik. Mən hər şeyi içmə səhram – boğulsam da. Başqasının dərdinə elə dərdlənmirəm ki, özüm də yadımdan çıxıram.

– Bu adamları yaşamaq çətindir?

– Çox. Özü də çəşqirə bilmirsən, qalrsın içində çəksə-çəksə. Çünki heç kimsə ağıl verməyi, yol göstərməyi xoşlamıram. Qarşınımdakı incedə də bilmirəm. Deyirəm, əşi, qoy elə özüm çəkdim.

– Özünü də rahat ifadə edirsiniz?

– Hə, qırmızı adamam, sözü uza deyirəm. Narahət olmaqları da vecimə deyil. Onu eləməsəm, lap tez olarəm.

Həmidə NİZAMİQIZI